

Sygn. akt IV CSK 635/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości Stoczni (...) Spółki Akcyjnej
w upadłości likwidacyjnej w G.

przeciwko Stoczni R. Spółce Akcyjnej w G.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 27 sierpnia 2020 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 22 listopada 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej żądania ewentualnego o zapłatę i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego,**
- 2. oddala dalej idącą skargę kasacyjną.**

UZASADNIENIE

Powództwem wytoczonym przeciwko Stoczni R. Spółce Akcyjnej w G., powód, Syndyk Masy Upadłości Stoczni (...) Spółki Akcyjnej w upadłości likwidacyjnej w G., domagał się:

1. zobowiązania pozwanej do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie nabycia od powoda kanałów przesyłowych (nieprzechodnych) znajdujących się na nieruchomości, której pozwana jest użytkownikiem wieczystym, o numerze (...), o długości 1 818,25 mb za kwotę 241 870 zł;

2. zobowiązania pozwanej do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie nabycia od powoda elektroenergetycznych sieci niskiego napięcia znajdujących się na nieruchomości, której pozwana jest użytkownikiem wieczystym, o numerze (...), o długości 37 047 mb oraz rozdzielni niskiego napięcia za kwotę łączną 294 500 zł;

3. zobowiązania pozwanej do nabycia od powoda sieci wodnych i kanalizacyjnych znajdujących się na nieruchomości, której pozwana jest użytkownikiem wieczystym, o numerze (...), o długości 8 524 mb za kwotę 193 600 zł;

4. zobowiązanie pozwanej do nabycia od powoda sieci gazów technicznych oraz sprężonego powietrza znajdujących się na nieruchomości, której pozwana jest użytkownikiem wieczystym, o numerze (...), o długości 12 156 mb za kwotę łączną 79 500 zł.

Ewentualnie, w braku podstaw do złożenia wskazanych oświadczeń woli, powód domagał się zasądzenia od pozwanej kwoty 809 470 zł z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w związku z posiadaniem przez pozwaną elementów infrastruktury opisanych w pkt 1-4.

Sąd pierwszej instancji - Sąd Okręgowy w G. ustalił, że głównym przedmiotem działalności upadłej Stoczni (...) S.A. była budowa statków, a obszar, na jakim prowadziła działalność, wynosił około 100 ha. W związku z tym upadła rozbudowywała infrastrukturę, którą przesyłała prąd, wodę i gazy techniczne na własne potrzeby, a także odprowadzała ścieki. Przeważającym przedmiotem działalności Stoczni R. S.A. jest naprawa i konserwacja statków oraz łodzi; podmiot

ten nie prowadził i nie prowadzi działalności gospodarczej właściwej dla przedsiębiorcy przesyłowego. Pozwana jest wyłącznie odbiorcą końcowym mediów, nie wytwarzała ona ani nie dystrybuowała mediów na rzecz podmiotów trzecich.

W toku postępowania kompensacyjnego prowadzonego na podstawie ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o postępowaniu kompensacyjnym w podmiotach o szczególnym znaczeniu dla polskiego przemysłu stoczniowego (Dz. U. nr 233, poz. 1569) doszło do sprzedaży nieruchomości stanowiących własność bądź znajdujących się w użytkowaniu wieczystym Stoczni (...) S.A., w tym – na rzecz pozwanej – nieruchomości oraz prawa użytkowania wieczystego, dla których prowadzona jest księga wieczysta o nr (...). Zgodnie z warunkową umową sprzedaży i umową przeniesienia prawa użytkowania wieczystego pozwana nabyła określone aktami notarialnymi nieruchomości, budynki i ruchomości, nie nabyła natomiast prawa własności infrastruktury stanowiącej przedmiot żądania pozwu. Zarządca kompensacji Stoczni (...) S.A. zawarł z pozwaną, jako dzierżawcą, szereg umów dzierżawy, w szczególności na dzierżawę sieci kanalizacji deszczowej, na dzierżawę sieci sprzężonego powietrza i na dzierżawę sieci gazów technicznych.

Pozwana dokonywała na rzecz powoda płatności z tytułu dostawy mediów i informowała o awariach wyżej określonej infrastruktury, domagając się ich usunięcia. Od roku 2009 objęty przez pozwaną teren uległ zmianom. Pozwana przeprowadziła szereg inwestycji, które istotnie zmieniły stan infrastruktury technicznej, w tym wykonała nowe instalacje, czyniące wcześniej wybudowaną infrastrukturę częściowo zbędną. Pozwana dokonała także rozbiórek budynków i budowli, w związku z czym część istniejących instalacji doprowadzających media do tych obiektów została wyłączona z eksploatacji. Część urządzeń przesyłowych została także zlikwidowana przez powoda.

Przechodząc do oceny merytorycznej, Sąd Okręgowy przyjął, że w świetle art. 49 k.c. powództwo mogło być skierowane względem „przedsiębiorcy, który przyłączył urządzenia do swojej sieci”. Sieć ta powinna stanowić element przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym. Nie chodzi o jakąkolwiek instalację, czy sieć urządzeń, lecz sieć pozwalającą na prowadzenie działalności przesyłowej nie tyle na potrzeby własne, lecz na potrzeby innych podmiotów – odbiorców

mediów. Przeciwnie zapatrywanie prowadzioby do błędnego wniosku, że każdy podmiot prowadzący przedsiębiorstwo mógłby być adresatem roszczenia wynikającego z art. 49 § 2 k.c., włączając w to osoby fizyczne prowadzące sprzedaż lub świadczące drobne usługi, nieprowadzące jednocześnie działalności w zakresie przesyłu mediów. W art. 49 § 2 k.c. mowa jest tymczasem wyłącznie o przedsiębiorcy przesyłowym (przedsiębiorstwie przesyłowym), a nie jakimkolwiek przedsiębiorcy (przedsiębiorstwie). Wynika z tego jednoznacznie, że roszczenie oparte o art. 49 § 2 k.c. może być dochodzone jedynie wobec właściciela przedsiębiorstwa przesyłowego (przedsiębiorcy przesyłowego).

Zdaniem Sądu, Stocznia (...) S.A. zachowała własność urządzeń przesyłowych, ponieważ była przedsiębiorstwem przesyłowym i dostarczała media odbiorcom zewnętrznym, w tym pozwanej. Pozwana zaś ustanowiła na rzecz poprzednika powoda służebność przesyłu. Pozwana nie miała na gruncie nabytym od powoda własnych sieci ani urządzeń. Po zaprzestaniu dostarczania przez powoda mediów, pozwana zawarła stosowne umowy z podmiotami zewnętrznymi, doszło zatem do przyłączenia urządzeń Stoczni (...) S.A. znajdujących się na gruncie pozwanej i urządzeń wybudowanych przez pozwaną do sieci tych podmiotów. Nie została zatem spełniona przesłanka zastosowania art. 49 k.c., ponieważ pozwana nie była i nie jest przedsiębiorstwem przesyłowym, które przyłączyło urządzenia do własnej sieci. Roszczenie wywodzone z tego przepisu Sąd uznał tym samym za nieuzasadnione.

W taki sam sposób Sąd ocenił roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Powód nie wykazał bowiem, by pozwana odmówiła mu wydania korzyści w postaci urządzeń przesyłowych, a także by takie wydanie nie było technicznie możliwe. Powód nie wykazał również, by pozwana wzbogaciła się jego kosztem, skoro powód jest w dalszym ciągu właścicielem spornych urządzeń przesyłowych. Z umów dzierżawy wynika, że strony są związane stosunkami zobowiązaniowymi, wynikającymi z tych umów. Nic nie stoi na przeszkodzie, by strony zawarły umowy dzierżawy dotyczące pozostałych elementów infrastruktury przesyłowej, które użytkuje pozwana.

Sąd Okręgowy przyjął, że w rozważanej sytuacji powodowi może przysługiwać wyłącznie roszczenie o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie przez pozwaną z jego urządzeń przesyłowych w przypadku, gdy strony nie zawarły umowy dzierżawy, jak uczyniły to w odniesieniu do kanalizacji deszczowej, sieci sprężonego powietrza lub gazów technicznych. Z roszczeniem takim powód jednak nie wystąpił. Wychodząc z tych założeń, wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2017 r. Sąd oddalił powództwo w całości.

Na skutek apelacji powoda wyrokiem z dnia 22 listopada 2017 r. Sąd drugiej instancji – Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację w całości.

Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego; zaaprobował także sformułowaną przez ten Sąd ocenę prawną.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że argumentacja skarżącego zarówno w pierwszej instancji, jak i w postępowaniu apelacyjnym, opierała się na twierdzeniu, iż pozwana przyłączyła urządzenia przesyłowe wybudowane przez poprzednika prawnego powoda do swojej sieci, przy jednoczesnym przyznaniu, że uprzednio powód, jako ich właściciel, dostarczał pozwanej media za pomocą tych urządzeń. Następnie powód zaprzestał dostarczania mediów i od tego czasu sieci są wykorzystywane przez pozwaną, wprawdzie wyłącznie na własne potrzeby, ale ta ostatnia okoliczność nie wyklucza, zdaniem skarżącego, legitymacji biernej pozwanej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy trafnie zanegował to stanowisko. Roszczenie oparte o art. 49 § 2 k.c. może być bowiem skierowane wyłącznie przeciwko temu przedsiębiorcy, który przyłączył urządzenia przesyłowe do swojej sieci. Takie sformułowanie zakłada aktywność po stronie przedsiębiorcy w odniesieniu do urządzeń wybudowanych na koszt poprzednika powoda, tym bardziej że połączenie ma nastąpić w sposób trwały, czyli tak, aby nie było możliwe odłączenie tych urządzeń bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo przedmiotu odłączonego. Oczywistym jest, że nie można osiągnąć takiego efektu bez fizycznego działania po stronie przedsiębiorstwa, gdyż przyłączenie nie następuje w sposób samoistny. Ponadto, z brzmienia art. 49 § 2 k.c. wynika, że

przed przyłączeniem przedsiębiorcy, o którym mowa, musi posiadać własne sieci, z którymi sprzęga urządzenia przesyłowe wzniesione przez inny podmiot.

Sąd Apelacyjny przyjął, że przedmiotem roszczenia wynikającego z art. 49 § 2 k.c. są urządzenia, które zostały następnie włączone w skład sieci przedsiębiorcy. Z kolei sieci są definiowane jako kompleks urządzeń należących do jednego przedsiębiorstwa; na sieć składa się zbiór odrębnych rzeczy ruchomych; sieć nie może być uznana za jedną rzecz złożoną, lecz za zbiór rzeczy. Wejście w skład przedsiębiorstwa (zakładu) jest jedynie kwestią faktu, co oczywiście nie oznacza, że przyłączone urządzenie staje się własnością przedsiębiorcy. Powód nie sformułował roszczenia jako żądania nabycia przez pozwaną określonych urządzeń, lecz nabycia sieci i kanałów przesyłowych, w których sieci te są umiejscowione. Poprzez te sieci, także po zbyciu nieruchomości, powód dostarczał media pozwanej, następnie pozwana, niebędąca przedsiębiorstwem przesyłowym, zawarła umowę na dostawę mediów z podmiotami trzecimi. Sieci te są siecią wewnętrzną pozwanej, a pozwana nie świadczy za ich pomocą żadnej działalności przesyłowej. Nie są one komercyjnie wykorzystywane przez pozwaną, a jedynie po zaprzestaniu dostarczania jej mediów przez powoda podłączyła się ona za pomocą tych sieci do sieci przedsiębiorstw przesyłowych i zawarła z nimi stosowne umowy. Pozwana nie dokonywała jednak podłączeń żadnych urządzeń wybudowanych przez Stocznę (...) S.A. do własnych sieci, bowiem takich sieci nie posiadała i nie posiada. Jedyna aktywność pozwanej w odniesieniu do sieci powoda obejmowała wykorzystanie ich celem podłączenia się do sieci podmiotów trzecich.

W zakresie roszczenia o wydanie bezpodstawnego wzbogacenia, Sąd Apelacyjny zauważył natomiast, że wykorzystanie sieci wybudowanych przez poprzednika prawnego powoda do własnych potrzeb pozwanej nie może być utożsamiane z jej wzbogaceniem się w rozumieniu art. 405 k.c. Powód twierdzi, że skoro według Sądu Okręgowego sieci nie weszły w skład przedsiębiorstwa pozwanej, to tym samym musiały się stać częścią składową nieruchomości, która stanowi jej własność. W ocenie Sądu Apelacyjnego, pomijając, że stanowisko takie jest sprzeczne z twierdzeniami powoda o przysługującej mu własności spornych sieci i kierowanym z tego względu wobec pozwanej roszczeniem na podstawie art. 49 § 2 k.c., to nie uwzględnia ono tego, że co do części sieci zostały

zawarte z pozwaną umowy dzierżawy, a to nie byłoby możliwe, gdyby powodowi nie przysługiwał do nich tytuł prawny.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że Stocznia (...) S.A. zachowała własność urządzeń przesyłowych, gdyż była przedsiębiorstwem przesyłowym, co umożliwiało jej zbycie własności nieruchomości i prawa użytkowania wieczystego bez infrastruktury sieciowej. Wbrew poglądom powoda, zaniechanie świadczenia usług przesyłowych nie może być utożsamiane z utratą prawa własności do tej infrastruktury i automatycznym nabyciem tego prawa przez pozwaną, jako części składowej gruntu. W uzasadnieniu pozwu powód wskazywał wyraźnie, że mimo zaprzestania wykonywania przesyłu, nadal jest właścicielem sieci. Powód nie wykazał zarazem, by prawo własności sieci utracił, jak obecnie usiłuje to przedstawiać w apelacji uzasadniając żądanie ewentualne. Powód nie wykazał, by sieci nie wchodziły w skład jego przedsiębiorstwa, nie podejmował zresztą w tym kierunku żadnej inicjatywy dowodowej.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny uznał za bezzasadne także roszczenie ewentualne powoda. Sąd oddalił również wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia wartości spornej infrastruktury, ponieważ ustalenie tej okoliczności okazało się niecelowe i nie miało żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia. Oddaleniu podlegał również postawiony w apelacji zarzut naruszenia art. 227 w związku z art. 278 k.p.c. związany z oddaleniem przez Sąd Okręgowy wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, ponieważ powód, zgłaszając zastrzeżenie do protokołu rozprawy, nie wskazał, jakie przepisy jego zdaniem sąd naruszył oddalając wniosek, co czyniło zastrzeżenie bezskutecznym.

Wyrok Sądu Apelacyjnego powód zaskarżył skargą kasacyjną w całości, zarzucając naruszenie art. 227 w związku z art. 217 § 3 k.p.c., art. 278 § 1 i art. 382 k.p.c., art. 49 § 1 k.c., art. 47 § 1 k.c. w związku z art. 48 i art. 191 k.c., a także art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Na tej podstawie powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i wyroku sądu pierwszej instancji oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w G.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty i argumentacja skargi koncentrowały się wokół żądania zgłoszonego przez powoda jako ewentualne. Zdaniem powoda, Sąd Apelacyjny niezasadnie i bez wskazania przyczyn przyjął, że sporna infrastruktura została przyłączona do sieci innych dostawców, a pozwana nie nabyła do niej prawa. Nieprawidłowy był również, w ocenie powoda, pogląd Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym sieci objęte powództwem stanowią własność powoda, podczas gdy sieci te, co wynikało także z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, stanowią wewnętrzną sieć pozwanej i nie mogą stanowić odrębnego od gruntu przedmiotu własności.

Odnosząc się do tak ujętych zarzutów, należało zważyć, że stanowisko powoda co do statusu rzeczowego infrastruktury objętej powództwem ulegało zmianie w toku postępowania. W uzasadnieniu pozwu powód twierdził, że pozwana nie nabyła prawa własności tej infrastruktury, co miało wynikać z zawartych między stronami umów i w sposób dorozumiany z wzajemnych zachowań stron. Argumentował dalej, że mimo zaprzestania świadczenia usług przesyłowych, jest on w dalszym ciągu właścicielem sieci, którą pozwana zaadoptowała i wykorzystuje na własne potrzeby. Na tej podstawie powód opierał żądanie główne (art. 49 § 2 k.c.), natomiast żądanie ewentualne z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia wiązał z użytkowaniem przez pozwaną na własne potrzeby sieci, których prawa własności pozwana nie nabyła. Pogląd ten powód *implicite* zmodyfikował w apelacji wiążąc roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z twierdzeniem, że z chwilą zaprzestania przesyłu ze strony powoda sieci przestały stanowić składnik jego przedsiębiorstwa i stanowią obecnie część składową nieruchomości pozwanej. Bezpodstawne wzbogacenie pozwanej polegało zatem, w przekonaniu powoda, na nabyciu przez pozwaną własności sieci kosztem powoda, bez uiszczenia z tego tytułu wynagrodzenia. Jak wynikało z motywów skargi kasacyjnej, zapatrywanie to powód podtrzymał w postępowaniu kasacyjnym.

Zgodnie z art. 49 § 1 k.c. urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej oraz inne urządzenia podobne nie należą do części składowych nieruchomości, jeżeli wchodzą w skład przedsiębiorstwa. Rozwiązanie to stanowi wyjątek od zasady *superficies solo cedit*

(art. 47 § 2 i art. 191 k.c.), odrywając prawo własności urządzeń przesyłowych od prawa własności gruntu, choćby były one trwale z tym gruntem związane. Nie rozstrzyga ono natomiast o tym, kto jest właścicielem urządzeń tworzących sieć. Możliwość uzyskania samodzielnego statusu rzeczowego przez urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania mediów, choćby były one trwale związane z gruntem, jest warunkowana tym, by wchodziły one w skład przedsiębiorstwa. Wymaganie, by urządzenia wchodziły w skład przedsiębiorstwa, wiążane jest w orzecznictwie z fizycznym przyłączeniem do sieci będącej elementem przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym; przyłączeniu temu nie musi towarzyszyć tytuł prawny, z chwilą zaś jego dokonania urządzenia przesyłowe stają się samoistnymi rzeczami ruchomymi, które mogą być przedmiotem odrębnej własności i obrotu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2010 r., V CSK 195/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 116, z dnia 7 marca 2014 r., IV CSK 442/13, niepubl., z dnia 11 lutego 2016 r., V CNP 39/15, niepubl.; zob. też uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 26/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 8).

Z materiału sprawy wynikało, że infrastruktura objęta powództwem była wybudowana przez Stocznnię (...) S.A. i jej poprzedników prawnych na terenach zajmowanych dla potrzeb działalności stoczniowej. Sądy *meriti* przyjęły, że zawierając umowę sprzedaży pozwana, jako kupująca, nie nabyła urządzeń przesyłowych znajdujących się w gruncie. Jednocześnie pozwana ustanowiła na rzecz Stoczni (...) S.A. służebność przesyłu, która – jak wskazano w umowie – miała obejmować m.in. prawo korzystania z nieruchomości celem konserwacji i naprawy urządzeń przesyłowych. Taki sposób unormowania wzajemnych relacji można odczytywać jako wyraz tego, że strony traktowały urządzenia sieciowe znajdujące się w gruncie jako wchodzące w skład przedsiębiorstwa Stoczni (...) S.A., które świadczyło na rzecz pozwanej usługi przesyłowe, a tym samym jako odrębny przedmiot obrotu, który miał pozostać przy zbywcy – Stoczni (...) S.A.

Samodzielny status rzeczowy urządzeń przesyłowych jest jednak możliwy o tyle tylko, o ile wchodzi one w skład przedsiębiorstwa (stanowią jeden z jego składników – por. art. 55¹ k.c.) prowadzonego przez przedsiębiorcę przesyłowego. Stan ten, jako *questio facti*, może ulegać zmianom. Racją jest, że czasowe przerwanie przesyłu, związane z konserwacją, usuwaniem awarii lub zawieszeniem

działalności przez przedsiębiorcę przesyłowego, nie powinno rzutować na kwalifikację urządzeń tworzących sieć jako mogących stanowić odrębny od gruntu przedmiot własności. Sytuacje te nie powodują zerwania funkcjonalnego związku między przedsiębiorstwem przesyłowym a siecią i jej poszczególnymi elementami; nie rzutują też na to, że przedsiębiorca przesyłowy w dalszym ciągu je wykorzystuje w celu przesyłania mediów. Zaprzestanie prowadzenia działalności przesyłowej w sposób trwały, w powiązaniu z innymi okolicznościami, może jednak w kontekście art. 47, art. 48 i art. 191 k.c. nie pozostawać bez wpływu na odrębny własnościowy status tych urządzeń i prowadzić do zmiany ich właściciela (por. wydany w zbliżonym stanie faktycznym wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2019 r., IV CSK 382/18, niepubl., w którym przyjęto, że z chwilą likwidacji przedsiębiorstwa przesyłowego w znaczeniu przedmiotowym urządzenia składające się na sieć, uprzednio wchodzące w skład przedsiębiorstwa, stają się częściami składowymi gruntu; zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2015 r., IV CSK 387/14, niepubl., w którym uznano, że toczące się postępowanie upadłościowe oraz zmiany właścicielskie w odniesieniu do terenów postoczniowych nie wpływały na stan prawny urządzeń przesyłowych, skoro przedsiębiorstwo przesyłowe w znaczeniu przedmiotowym nadal funkcjonowało, dostarczając wodę i odbierając ścieki).

Należało w związku z tym przyznać rację powodowi o tyle, że Sąd Apelacyjny niewystarczająco rozważył, czy przekształcenia spornej infrastruktury, które miały miejsce po zawarciu przez strony umowy sprzedaży, nie spowodowały zmiany jej statusu rzeczowego. Sąd ograniczył się w tym zakresie do zaakceptowania stanowiska Sądu Okręgowego, według którego po zaprzestaniu dostarczania mediów przez powoda doszło do przyłączenia urządzeń powoda wraz z nowymi urządzeniami wybudowanymi przez pozwaną do sieci podmiotów trzecich. Stwierdził również, że zaniechanie świadczenia usług przesyłowych nie może być *per se* utożsamiane z nabyciem przez pozwaną prawa własności infrastruktury przesyłowej, jako części składowej gruntu. Z materiału sprawy wynikało jednak nie tylko to, że powód ostatecznie zaprzestał działalności przesyłowej, lecz także to, że po zawarciu umowy sprzedaży i nabyciu uprawnień do gruntu pozwana przeprowadziła liczne inwestycje, polegające na wykonaniu nowych instalacji

przesyłowych, co doprowadziło do istotnych zmian stanu infrastruktury przesyłowej. Do zmian tych przyczyniała się również likwidacja niektórych urządzeń przez powoda.

Ustalenia te mają co prawda ogólnikowy charakter, nie można jednak w ich świetle wykluczyć, że zmiany dokonane w infrastrukturze objętej powództwem, w tym jej adaptacja do potrzeb pozwanej i częściowa rozbudowa oraz likwidacja niektórych urządzeń, doprowadziły do trwałej dekompozycji uprzednio istniejącej sieci i – w powiązaniu z zaprzestaniem działalności przesyłowej przez jej pierwotnego właściciela oraz wygaszaniem działalności przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym – trwałego rozerwania funkcjonalnych powiązań między urządzeniami na gruncie pozwanej, wykorzystywanymi obecnie przez pozwaną do własnych potrzeb, a przedsiębiorstwem powoda. Do takiego wniosku może skłaniać także zaakceptowana przez Sąd Apelacyjny konstatacja, że urządzenia te, wraz z urządzeniami wybudowanymi przez pozwaną, zostały przyłączone do sieci podmiotów trzecich, co oznacza *implicite*, że wchodzi obecnie w skład innych przedsiębiorstw. Zmiana taka zakłada bowiem, że urządzenia te zostały najpierw odłączone od sieci powoda, po czym ponownie uzyskały status odrębnego przedmiotu własności w związku z włączeniem ich w skład przedsiębiorstwa prowadzonego przez innego przedsiębiorcę przesyłowego. W świetle art. 49 § 1 k.c. nie oznacza to jednak, że właścicielem tych urządzeń stali się automatycznie przedsiębiorcy przesyłowi, którzy podłączyli te urządzenia do własnej sieci.

Ze względu na ogólne ustalenie Sądu Apelacyjnego, że przedmiotem zakupu ze strony pozwanej były „nieruchomości i prawo użytkowania wieczystego”, względnie, że doszło do zbycia „własności nieruchomości prawa użytkowania wieczystego” (s. 16 uzasadnienia), należało przy tym zauważyć, że ewentualna utrata przez urządzenia przesyłowe znajdujące się w gruncie statusu odrębnego przedmiotu własności w związku z ich oderwaniem od pierwotnie istniejącej sieci może mieć odmienne konsekwencje dla oceny, kto jest obecnie ich właścicielem, w zależności od tego, czy pozwanej przysługuje prawo własności nieruchomości gruntowej, czy też prawo użytkowania wieczystego (por. art. 235 k.c.).

Za niejasne należało także uznać stanowisko Sądu Apelacyjnego w zakresie, w jakim uznał on, że sporna infrastruktura stanowi „sieć wewnętrzną” pozwanej, przyjmując zarazem stanowczo, iż na podstawie art. 49 § 1 k.c. jej właścicielem jest w dalszym ciągu Stocznia (...) S.A. Przepis art. 49 § 1 k.c. nie ma zastosowania do instalacji wewnętrznych odbiorców końcowych, w której to roli występuje pozwana; instalacje te są częściami składowymi nieruchomości gruntowych lub budynkowych, z którymi są trwale połączone (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2006 r., III CZP 105/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 159). Nie jest wprowadzić wykluczone, że Sąd Apelacyjny posłużył się określeniem „sieć wewnętrzna” w innym znaczeniu, niemniej jednak kwalifikacja objętej powództwem infrastruktury jako instalacji wewnętrznej pozostaje w opozycji do stanowiska uchylającego działanie wobec niej ogólnych reguł dotyczących części składowych gruntu, a to właśnie stanowisko stanowiło podłoże rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego. Okoliczność, że tę samą niekonsekwencję można było dostrzec w twierdzeniach pozwu, w których powód kwalifikował sporną infrastrukturę jako „sieć wewnętrzną” pozwanej, odwołując się zarazem do art. 49 k.c., nie mogła mieć w tej mierze znaczenia.

W tym stanie rzeczy za przedwczesne należało uznać również oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z powołaniem się na jego nieprzydatność do rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ to, czy wartość spornej infrastruktury jest istotna dla rozstrzygnięcia sprawy, może być ocenione dopiero po dokonaniu prawidłowej analizy, czyją jest ona własnością. W kontekście argumentacji przywołanej przez powoda w celu uzasadnienia zarzutu naruszenia art. 227 w związku z art. 278 k.p.c., należało zarazem zaznaczyć, że z materiału sprawy nie wynikało, by formułowany przezeń w postępowaniu apelacyjnym wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego zmierzał do ustalenia sposobu korzystania ze spornej infrastruktury; dotyczył on natomiast – jak wynikało wprost z apelacji – okoliczności wskazanych w punkcie X pozwu, tj. składu, ilości i wartości spornej infrastruktury przesyłowej.

Za chybiony należało uznać zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (w dawnym brzmieniu) w związku z art. 391 § 1 k.p.c., ponieważ uzasadnienie zaskarżonego

wyroku, mimo wskazanych zastrzeżeń, pozwalało na przeprowadzenie efektywnej kontroli kasacyjnej.

Wychodząc z tych założeń, skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu w odniesieniu do żądania ewentualnego o zapłatę; oddaleniu natomiast – wobec braku skutecznych zarzutów – w zakresie dotyczącym żądania głównego.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj